

3. <http://chisinaul.blogspot.com/2012/04/tipografia-eparhiala-din-chisinau-1814.html> (acceast la 10 aprilie 2014).

4. Стадницкий А. Бессарабская типография при кишинёвском архиерейском доме. În: Кишинёвские епархиальные ведомости, 1892, №1-2, с. 13-37.

5. ANRM, F 208, inv. 12, d. 170, f. 83 (verso).

6. ANRM, F 1401, inv. 1, d. 1-207. Кишинёвская типография.

7. Colesnic I. Chişinăul din amintire. Chişinău, Grafema Libris, 2011, 516 p. ill.

8. ANRM, F R-3054, inv.1. [1947-1959], f. 1-3.

9. Попов В. О конкурсах на лучшие книги.//Искусство книги. Москва. Издательство Искусство, 1962, с.9-14.

Abordarea acţionalist-hermeneutică în metafilosofia contemporană

Idjilov Roman, doctorand,
Institutul de Istorie al AŞM

O trăsătură caracteristică importantă a filosofiei contemporane este intensificarea fără precedent a discursului metafilosofic. Dimensiunea autoreflexivă a filosofiei prezintă un element de importanță majoră a demersului filosofic contemporan. Intensificarea discursului metafilosofic s-a manifestat prin lansarea multiplelor programe și proiecte de reformare a filosofiei. În cadrul acestor proiecte un loc important ocupă abordarea acționalist-hermeneutică care constă în negarea funcției tradiționale cognitive a filosofiei și înlocuirea acesteia cu funcția hermeneutică, obiectul interesului filosofiei devenind sensul, iar rezultatul de bază - clarificarea și înțelegerea mai bună a sensului. Dimensiunea acționalistă a acestei abordări metafilosofice marchează caracterul pragmatic al filosofării, care este privită ca o activitate orientată spre un rezultat concret, adică filosofia ca reflexie abstractă se consideră depășită și inefficientă. Din aceste considerente forma metafizică a filosofiei devine obiectul principal de critică în cadrul cercetărilor metafilosofice contemporane, iar filosofia contemporană, în mare parte, se transformă în demersul de depășire a trecutului său metafizic.

Abordarea acționalist-hermeneutică este caracteristică în special pentru acele orientări în filosofia contemporană care se înscriu în așa-numita „cotitură lingvistică” („linguistic turn”): neopozitivismul, filosofia limbajului comun (ordinar), deconstructivismul, pragmatismul instrumentalist, neopragmatismul etc. În cazul dat, analiza limbajului este strategia de bază în soluționarea problemelor de ordin filosofic și metafilosofic, limbajul devenind terenul de

lucru al filosofului contemporan. Din aceste considerente dimensiunea hermeneutică a demersului filosofic capătă o importanță majoră.

Fondatori ai abordării acționalist-hermeneutice în metafilosofie sunt reprezentanții și ideologii „atomismului logic” – B. Russell și L. Wittgenstein. Procesul filosofării, după Russell, constă în trecerea de la o claritate și precizie insuficientă la o claritate și exactitate mai avansată în urma analizei logice a limbajului [1, p. 5]. Russell elaborează o metodologie bine încheată a realizării analizei logice a limbajului. O bună parte a problemelor filosofice și metafizice sunt considerate drept pseudoprobleme, care apar în urma necunoașterii unor legități ale logicii limbajului sau a „gramaticii filosofice” [1, p. 96]. Astfel, Russell fundamentează abordarea acționalist-hermeneutică a filosofiei. Pe lângă aceasta, Russell introduce tradiția localizării problemelor filosofice în sfera limbajului [1, p. 153]. Aceste considerații metafilosofice vor constitui cadrul conceptual-metodologic al întregii filosofii analitice [2, p. VIII]. Ucenicul lui Russell - Ludwig Wittgenstein – a dezvoltat concepția atomismului logic în direcția intensificării componentei apriorico-analitice („transcendentalismul lingvistic”). Pornind de la premiza că noi vedem lumea prin prisma logicii limbajului, Wittgenstein distinge aprioric structura ontologică a realității. Metafizica, etica și estetica sunt constituite din „nonsensuri”, adică din propoziții care „încalcă” logica transcendentală a limbajului. De aceea, în privința acestor probleme trebuie să păstrăm tăcerea, conchide Wittgenstein [3, p. 159]. Considerând toate problemele filosofiei tradiționale drept nonsensuri, Wittgenstein prescrie filosofiei viitorului o dimensiune acționalistă evitând, în așa mod, „sfârșitul” filosofiei, care nu trebuie să fie o teorie sau doctrină, ci o activitate practică ce urmărește clarificarea logică a gândurilor (propozițiilor) [3, p. 55]. Deci, Wittgenstein renunță la funcția cognitivă tradițională a filosofiei, subliniind noul caracter acționalist-hermeneutic al acesteia.

Ideile lui B. Russell, L. Wittgenstein ș. a. au obținut o nouă interpretare în cadrul pozitivismului logic (Cercul de la Viena ș. a.). Neopozitivismul pune accentul pe dimensiunea empirică a cunoașterii, renunțând la apriorismul și transcendentalismul lingvistic. Funcția de bază a filosofiei – analiza logică a limbajului – se păstrează. Filosofia tradițională se identifică cu metafizica, căpătând o apreciere negativă. Concepțiile lui R. Carnap, reprezentantul de vază al acestui curent filosofic, sunt exemplare în acest context. Ideea centrală a filosofiei lui Carnap constă în reducerea tuturor propozițiilor științei și filosofiei la un șir de propoziții elementare („protocolare”), care constituie un fundament incontestabil al cunoașterii adevărate. În acest context, Carnap, în spiritul pozitivist, încearcă să reducă noțiunile și propozițiile filosofiei la intuiții senzuale, elaborând o metodologie logico-analitică specială. Majoritatea propozițiilor metafizice, întrucât ele nu corelează cu experiența senzuală, sunt catalogate drept enunțuri-fără-sens. În lucrarea „Depășirea metafizicii prin

analiza logică a limbajului” Carnap menționează: „În domeniul metafizicii (inclusiv axiologia și teoria normelor) analiza logică ajunge la concluzia negativă, conform căreia propozițiile iluzorii ale acestui domeniu sunt absolut lipsite de sens” [4, p. 69]. Liderul Cercului de la Viena Moritz Schlick afirmă că filosofia nu este știință, de aceea nu poate exista o filosofie adevărată sau falsă [5, p. 69]: “schimbarea de astăzi constă în aceea că noi abordăm filosofia nu în calitate de un sistem de cunoștințe, ci ca un sistem de acțiuni; filosofia este un demers special care face posibilă depistarea și determinarea sensului propozițiilor. Prin intermediul filosofiei propozițiile se explică, prin intermediul științei ele se verifică” [6, p. 33]. De acum încolo filosofia, după Schlick, se va reduce la căutarea și însușirea sensului: “depistarea sensului afirmațiilor prin clarificare logică a fost o realizare filosofică importantă” [5, p. 74].

Filosofia analitică la etapa postpozitivistă (filosofia limbajului comun sau ordinar) renunță la componenta științifică și elaborează o abordare predominant lingvistică a problematicei filosofice și metodologice. O lucrare clasică în care se propune o nouă viziune asupra filosofiei este cea a lui L. Wittgenstein *Cercetări filosofice* (“Philosophische Untersuchungen”, 1953). Viziunea lui Wittgenstein asupra filosofiei este una practică, filosofia obținând funcții terapeutice în rezultatul clarificării noțiunilor și gândurilor. Demersul filosofic are menirea să identifice capcane lingvistice și conceptuale, depistând “unele erori de interpretare ce minează teoriile noastre metafizice” [7, p. 24]. Filosofia clarifică neînțelegerile conceptuale [7, p. 149], eliberează intelectul de nonsensuri ascunse, de confuzii și imagini greșite [7, p. 155-156]. Rolul filosofiei este preponderent critic, rezultatul demersului filosofic este unul terapeutic și nicidecum cognitiv [7, p. 160]. Deci, abordarea acționalist-hermeneutică a filosofiei se păstrează în concepția metafilosofică a lui Wittgenstein II, filosofia nefiind o teorie, ci o practică. În spiritul filosofiei limbajului comun sunt realizate cercetările metafilosofice de G. Ryle, care consideră că problemele filosofice apar în rezultatul greșelilor „categoriale”. Filosofia nu este un demers cognitiv, scopul ei nu este de a stabili adevăruri absolute sau de a justifica concepții despre lume. Funcția filosofiei este analiza limbajului cu scopul de a clarifica conceptele, de a indica abordările necritice ale unor probleme tradiționale filosofice [8, p. 9-10]. Obiectul și instrumentele filosofării sunt furnizate de limbajul ordinar. Întrucât conceptele se împart în diferite „categorii logice”, constituind „geografia logică” a limbajului, încurcarea categoriei logice prin plasarea unei noțiuni în categoria greșită duce la apariția neînțelegerilor și contradicțiilor, care stau la baza paradoxurilor, anomaliilor și problemelor filosofico-metafizice, consideră G. Ryle [8, p. 19-20].

Deconstructivismul, fondatorul căruia este J. Derrida, ca bază tehnico-metodologică a poststructuralismului și a postmodernismului, continuă linia anti-cognitivă și anti-metafizică a metafilosofiei contemporane. Filosofia este

principala formă de realizare a deconstrucției, iar scopul de bază al demersului deconstrucționist este depășirea metafizicii „fono-logo-centrice”. Metafizica este considerată drept o totalitate de aporii, paradoxuri, „crăpături”, care pe parcursul desfășurării deconstrucției devin din ce în ce mai evidente, deconstrucția fiind o scoatere în evidență a acestor neajunsuri, curenți, „fisuri”, „rupturi”, „deschizături” marginalizate, pentru a submina metafizica, arătându-i limita, granița, relativitatea istorică și pregătind, în așa mod, condiții pentru distanțarea de metafizică și, în sfârșit, abandonarea metafizicii. Filosofia însăși este un obiect al deconstrucției și un produs al metafizicii [9, p. 32]. Astfel, filosofia ca deconstrucție se transformă într-o practică critico-hermeneutică fără funcții cognitive tradiționale.

Concepția metafilosofică a lui Rorty, ca reprezentant de vază al neopragmatismului, constă în identificarea filosofiei cu o „conversație didactică” [10, p. 43]: “Scopul filosofiei didactice este mai degrabă păstrarea conversației decât găsirea unui adevăr obiectiv” [11, p. 377]. După Rorty, filosofia nu este o disciplină academică. Cu toate acestea, filosofia didactică (“edifying philosophy”), spune Rorty, nu implică sfârșitul filosofiei [11, p. 179]. Filosofia nu poate fi o disciplină cognitivă, de aceea scopul ei nu este căutarea adevărului precum se afirma înainte. Filosofia nu trebuie să tindă să repete calea științei, întrucât ea nu este și nu poate fi știință. Rorty desfășoară o critică a concepției metafilosofice conform căreia filosofia este o reprezentare a lumii în modul cel mai general. Altă concepție respinsă de Rorty este cea a filosofiei ca fundament al științei. Pe lângă aceasta, unei critici deconstructiviste sunt supuse metafizica și epistemologia ca forme deficiente ale filosofiei tradiționale. Deci, filosofia, după Rorty, trebuie să îndeplinească funcții critico-hermeneutice și didactice cu o ancorare mai pronunțată în sfera social-politică și culturală [12, p. 266].

Astfel, abordarea acționalist-hermeneutică cuprinde un șir întreg de curente și orientări în filosofie, fiind o concepție dominantă în reflexia metafilosofică contemporană. Critica formei metafizice a filosofiei, renunțarea la ambițiile cognitive, stabilirea obiectivelor interpretative – toate acestea sunt viziuni metafilosofice care trasează linia de demarcație între filosofia modernă și filosofia contemporană, iar abordarea acționalist-hermeneutică se prezintă ca cea mai consecventă și sistematică concepție metafilosofică care întrunește în sine aceste inovații teoretice marcante.

Referințe bibliografice:

1. Рассел Б. Философия логического атомизма. Томск: «Водолей», 1999. 192 с.
2. Russell B. Problemele filosofiei. București: Editura ALL, 1995. 111 p.
3. Wittgenstein L. Tractatus Logico-Philosophicus. București: Humanitas,

2001. 185 p.

4. Аналитическая философия: Становление и развитие (антология). Москва: «Дом интеллектуальной книги», «Прогресс-Традиция», 1998. 528 с.

5. Путь в философию. Антология. Москва: ПЕР СЭЕ, 2001. 445 с.

6. Аналитическая философия: Избранные тексты. Москва: Изд-во МГУ, 1993. 181 с.

7. Wittgenstein L. Cercetări filosofice. București: Humanitas, 2004. 415 p.

8. Райл Г. Понятие сознания. Москва: Идея-Пресс, Дом Интеллектуальной книги, 1999. 408 с.

9. Caputo J. Deconstruction in Nutshell. A Conversation with J. Derrida. New York: Fordham University Press, 1997. 215 p.

10. Overgaard S., Gilbert P. ș. a. An introduction to metaphilosophy. New York: Cambridge University Press, 2013. 240 p.

11. Rorty R. Philosophy and the mirror of nature. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1979. 415 p.

12. Рорти Р. Философия и зеркало природы. Новосибирск: Изд-во Новосибирского Университета, 1997. 320 с.

Circulația elitelor și progresul tehnico-științific

Luca Sergiu, UnAȘM

*Dezvoltarea unei societăți,
este opera unor personalități creatoare,
sau a unor minorități.*

A. Toynbee.

Orice stat este condus de o elită, iar ca rezultat avem celebra expresie: „Elita făurește istoria”. Elitele prin definiție sunt persoanele cele mai competente, dar și cele mai privilegiate în plan social și material. Această regulă este valabilă atât pentru elita politică, cât și pentru elitele științifice, culturale, sportive, militare ș.a.m.d. Accesul la treapta elitară garantează bunăstarea materială. Din acest motiv avem studii și specialități prestigioase, locuri bugetare neacoperite an de an.

Cuvântul „elită” este utilizat cu sens politic pentru a desemna actorii politici a unui stat, în știință pentru a desemna pe cei mai de vază savanți care au cunoștințe profunde și participă la dezvoltarea științei, în cultură sunt persoanele